# Utbildningsutskottets betänkande

# 1980/81: 31

**med anledning av proposition 1980/81: 100 såvitt gäller anslag till forskning och forskarutbildning jämte motioner**

NIONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1980/81: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet D. Högskola och forskning punkterna D 13–D 16, D 19–D 22 och D 37–D 50 jämte motioner.

1. **Humanistiska fakulteterna.** Regeringen har under punkt D 13 (s. 505–508) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. till Humanistiska fakulteterna för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 106 950 000 kr.

*Motionen*

1980/81: 973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

21. att riksdagen till anslaget Humanistiska fakulteterna för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 109 950 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 20, yrkande 17 i betänkande 1980/81: 21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81: 23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81: 24, yrkandena 29 i betänkande 1980/81: 26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81: 29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

*Utskottet*

Utskottet tillstyrker att en tjänst som professor i etnologi, särskilt nordeuropeisk, inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1981.

I budgetpropositionen föreslås att en tjänst som professor i italienska inrättas vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1981. Föredraganden framhåller att italienska är ett av de stora europeiska språken men att någon professur hittills inte funnits inrättad vid någon läroanstalt i landet. Enligt föredragandens uppfattning är en förstärkning av forskningen och forskarutbildningen i italienska angelägen.

Utskottet noterar att något förslag om inrättande av professuren inte lagts fram av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82. I långtidsbedömningen i anslutning till anslagsframställningen har UHÄ emellertid fört fram italienska bland aktuella ämnesområden för högre tjänster budgetåren 1984/85 och 1985/86. Behovet av resurser för en professor i italienska har från universitetets i Stockholm sida anmälts för budgetåret 1983/84.

Enligt utskottets mening bör det förhållandet att de anslagsäskande myndigheterna inte fört fram ett förslag med prioritet inte vara avgörande för riksdagens ställningstagande till förslaget. Utslagsgivande bör i stället vara om förslaget av riksdagen bedöms angeläget att genomföra. Eftersom utskottet delar föredragandens uppfattning att det är angeläget med en förstärkning av forskningen och forskarutbildningen i italienska, tillstyrker utskottet att en tjänst som professor i italienska inrättas.

Utskottet har inget att erinra mot ett bemyndigande för regeringen att ändra benämningen på tre tidigare inrättade tjänster som professor i enlighet med regeringens förslag.

Föredraganden beräknar en allmän förstärkning av basresurserna med 900 000 kr. och föreslår att riksdagen anvisar ett anslag av 106 950 000 kr. till de humanistiska fakulteterna.

I motion 1980/81:973 yrkande 21 föreslås att ytterligare 3 milj. kr. beräknas under anslaget som en förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning vid de humanistiska fakulteterna och att till följd därav sammanlagt 109 950 000 kr. anvisas. Medelstillskottet skall enligt motionärerna användas för att öka de rörliga resurserna och ge universiteten större möjligheter att inrätta tjänster på mellannivå samt för att förbättra de internationella kontakterna.

I föregående års budgetproposition förordade föredraganden en förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning om totalt 70 milj. kr. för budgetåret 1980/81. Samtidigt uttalade han att han för de därefter följande två budgetåren skulle komma att förorda förstärkningar av motsvarande omfattning. Högskolenheterna tillfördes budgetåret 1980/81 sammanlagt 18 milj. kr. i ökade basresurser för forskning och forskarutbildning. Genom förslagen i årets budgetproposition tillförs de ytterligare 12,5 milj. kr. för ändamålet. Dessa belopp tillsammans med de övriga tillskott som föreslås för forskning och forskarutbildning, sammanlagt ca 70 milj. kr., utgör en betydande förstärkning av forskningsorganisationen vid universitet och högskolor. Ytterligare tillskott kan utskottet inte tillstyrka av statsfinansiella skäl.

Utskottet föreslår därför att riksdagen med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 21 godkänner medelsberäkningen under anslaget och anvisar det i budgetpropositionen begärda beloppet till de humanistiska fakulteterna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor (L 22) i etnologi, särskilt nordeuropeisk,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor (L 22) i italienska,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81: 100,
4. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 100 och med avslag på motion 1980/81: 973 yrkande 21 till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 106 950 000 kr.

2. **Teologiska fakulteterna. Juridiska fakulteterna.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 14 och D 15 (s. 508–511) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. att riksdagen till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 8 287 000 kr.,
3. att riksdagen till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 10 453 000 kr.

3. **Samhällsvetenskapliga fakulteterna.** Regeringen har under punkt D 16 (s. 512–524) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ändra benämningen på tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. godkänna vad som i propositionen förordats om institutets för social forskning inordnande i universitetet i Stockholm,
4. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 124 023 000 kr.

*Motionerna*

1980/81: 208 av Jörgen Ullenhag (fp) vari yrkas att riksdagen vid bifall till förslaget i proposition 1980/81: 100 om inrättande av en professur i freds- och konfliktforskning som sin mening ger regeringen till känna att professuren skall benämnas "Dag Hammarskjölds professur i freds- och konfliktforskning".

1980/81: 973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

22. att riksdagen till anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 127 023 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

30. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om institutet för social forskning.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 20, yrkande 17 i betänkande 1980/81: 21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81: 23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81: 24, yrkande 29 i betänkande 1980/81: 26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81: 29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

1980/81: 1305 av Lennart Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för

1. att professuren i freds- och konfliktforskning som föreslås inrättad ges en bred ämnesbeskrivning,

2. att professuren förläggs till Lund, alternativt att placeringen avgörs först när professuren är tillsatt.

1980/81: 1308 av Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att den första professuren i freds- och konfliktforskning skall inrättas vid Lunds universitet.

1980/81: 1680 av Jan Bergqvist m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att öststatsforskningen får hög prioritet vid den fortsatta utbyggnaden av den samhällsvetenskapliga forskningen,

2. att riksdagen hos regeringen begär att det nordiska samarbetet på öststatsforskningens område ges erforderligt stöd.

*Utskottet*

Utskottet tillstyrker att benämningen på två tjänster som professor ändras i enlighet med regeringens förslag.

Utskottet tillstyrker vidare att en tjänst som professor (L 22) i administrativ databehandling inrättas vid universitetet i Umeå.

I budgetpropositionen föreslås att en tjänst som professor (L 22) i freds- och konfliktforskning inrättas. Föredraganden anför att freds- och konfliktforskning är ett angeläget forskningsområde och att tjänsten redan från början bör ges goda betingelser för en snabb utveckling av forskningsområdet. Den bör därför förläggas till en miljö med förhållandevis omfattande utbildning och forskning rörande internationella problem. Eftersom det vid universitetet i Uppsala finns ett antal institutioner och verksamheter med denna inriktning, förordar föredraganden att tjänsten placeras där.

I motion 1980/81: 1305 föreslås att professuren får en bred ämnesinriktning (yrkande 1). Vidare föreslås att professuren placeras vid universitetet i Lund, eftersom den mest omfattande och mest sammahållna freds- och konfliktforskningen vid universiteten i Sverige finns där (yrkande 2). Motionären föreslår som ett alternativ att placeringen av professuren avgörs först när den är tillsatt. Även i motion 1980/81: 1308 förordas en placering i Lund. Där finns enligt motionären en vital forskningsmiljö, eftersom där redan finns en vid humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet inrättad professur i empirisk konfliktforskning.

Enligt motion 1980/81: 208 finns det starka skäl att uppkalla den föreslagna professuren i freds- och konfliktforskning i Uppsala efter Dag Hammarskjöld eftersom denne betytt mycket för fredsarbetet i världen och dessutom har anknytning till Uppsala. Motionären föreslår därför att professuren benämns "Dag Hammarskjölds professur i freds- och konfliktforskning".

Vad först angår inriktningen av professuren kan utskottet konstatera att regeringen inte föreslår någon profilering av professuren, vilket innebär att ämnesinriktningen skall vara bred och allmän. Utskottet ansluter sig till förslaget i denna del. Yrkande 1 i motion 1980/81: 1305 får alltså anses vara tillgodosett genom förslaget i budgetpropositionen. Vad därefter beträffar lokaliseringen delar utskottet den uppfattning som kommit till uttryck i budgetpropositionen och förordar alltså en placering vid universitetet i Uppsala. Utskottet tillstyrker således att en tjänst som professor i freds- och konfliktforskning inrättas vid universitetet i Uppsala och föreslår att motionerna 1980/81: 1305 och 1980/81: 1308 avslås av riksdagen.

Utskottet anser också att starka skäl talar för att professuren vid en förläggning till Uppsala benämns "Dag Hammarskjölds professur i freds- och konfliktforskning". Detta bör riksdagen med bifall till motion 1980/81: 208 *som sin mening ge regeringen till känna.*

I budgetpropositionen föreslås att institutet för social forskning (SOFI) inordnas i universitetet i Stockholm den 1 juli 1981. Enligt föredraganden är det lämpligt att institutet åtminstone inledningsvis får formen av en särskild inrättning för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning inom universitetet. Den särskilda inrättningen bör enligt förslaget ledas av en styrelse i vilken liksom hittills olika intressenter i social- och arbetsmarknadspolitisk forskning bör vara företrädda.

I motion 1980/81: 973 (yrkande 30) föreslås att medel för institutets verksamhet anvisas under en särskild anslagspost under anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna. Detta är enligt motionärerna angeläget med hänsyn till institutets speciella karaktär. Dessutom föreslås att styrelsen för den särskilda inrättningen i fortsättningen bör få fullgöra uppgifter motsvarande tjänsteförslagsnämnds och härvid vara förstärkt med sakkunniga.

Utskottet tillstyrker att SOFI inordnas i universitetet i Stockholm som en särskild inrättning för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning. Medel för särskilda inrättningar anvisas regelmässigt under de reguljära anslagen till den högskoleenhet till vilken inrättningen är knuten. Anslaget till SOFI har därför i årets budgetproposition räknats in i anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna. Föredragande statsrådet anger emellertid att medel för institutet budgetåret 1981/82 beräknats med 4 176 000 kr. Han räknar också med att institutets basresurser på sikt kan förstärkas. I budgetpropositionen föreslås nämligen att 1 200 000 kr. ställs till institutets förfogande för en levnadsnivåundersökning inom ramen för ett forskningsprogram om välfärdsförändringarna i Sverige. Allteftersom resursbehovet för detta program minskar, möjliggörs enligt föredraganden en successiv förstärkning av institutets resurser.

Enligt utskottets mening är det viktigt att institutet även i fortsättningen tillförsäkras medel för sin fortsatta verksamhet i den utsträckning regering och riksdag förutsatt oavsett om medel för institutet räknas in i andra anslag till universitetet eller inte. Med hänsyn till vad föredraganden uttalat i budgetpropositionen om medelsberäkningen för institutet räknar utskottet med att medel av minst den omfattning som anges i propositionen vid anslagsfördelningen inom universitetet avsätts för institutets verksamhet utan att medlen behöver anvisas under en särskild anslagspost.

Tjänsteförslagsnämnd finns för varje fakultet vid varje högskoleenhet, där det finns bl.a. ordinarie tjänst som professor. Nämnden skall till regeringen avge förslag till innehavare av sådan tjänst. Ledamöter i tjänsteförslagsnämnd utses på sätt som närmare anges i 19 kap. 28–38 §§ högskoleförordningen (1977:263, ändrad senast 1980:434).

Utskottet anser att det är värdefullt om innehavarna av tjänster som professor för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning vid institutet tillsätts i samma ordning som gäller för innehavare av övriga tjänster som professor vid universitetet. Utskottet anser därför inte att styrelsen för den särskilda inrättningen bör fullgöra uppgifter motsvarande tjänsteförslagsnämnds.

Med hänvisning till det anförda bör riksdagen avslå motion 1980/81:973 yrkande 30 och godkänna vad som anförts i propositionen om institutets inordnande i universitetet i Stockholm.

I motion 1980/81:1680 begärs att öststatsforskningen får hög prioritet vid den fortsatta utbyggnaden av den samhällsvetenskapliga forskningen (yrkande 1). Vidare föreslås i motionen att det nordiska samarbetet på öststatsforskningens område ges erforderligt stöd (yrkande 2). Motionärerna framhåller att forskningen om Sovjetunionen och Östeuropa måste få större resurser för att ökade kunskaper om de politiska, ekonomiska och sociala förhållandena i denna del av världen skall kunna nås. Sådana kunskaper är enligt motionärerna av stor betydelse för kontakter och samarbete inom skilda områden mellan Sverige och Östeuropa. Vid avdel-

ningen för öststatsforskning vid universitetet i Uppsala bedrivs forskning med tvärvetenskaplig inriktning. En förstärkning av resurserna för öststatsforskning bör främst ske inom ramen för verksamheten där.

Vad först angår förslaget om en utbyggnad av resurserna för öststatsforskning vid universiteten erinrar utskottet om att det i första hand ankommer på berörda lokala och centrala myndigheter att i sitt planeringsarbete ta ställning till behov av en sådan förstärkning. Utskottet erinrar också om att forskningsrådsnämnden har i uppdrag att inför en kommande forskningspolitisk proposition lämna ett underlag till regeringen om innehållsliga prioriteringar i forskningsverksamheten. Enligt utskottets mening bör yrkande 1 i motion 1980/81: 1680 avslås med hänvisning till vad som nu anförts.

En av nordiska ministerrådet tillsatt arbetsgrupp har nyligen överlämnat en rapport till rådet om ökat nordiskt forskningssamarbete. Arbetsgruppen har bl. a. behandlat frågan om intensifierat nordiskt samarbete när det gäller områdesstudier av det slag som avses i motionen. Frågan om nordiskt stöd till öststatsforskning får behandlas i detta sammanhang. Utskottet föreslår därför att även yrkande 2 i motion 1980/81: 1680 avslås av riksdagen.

I budgetpropositionen beräknar föredraganden en allmän förstärkning av basresurserna med 800 000 kr. och föreslår att riksdagen anvisar ett anslag av 124 023 000 kr. till de samhällsvetenskapliga fakulteterna.

I motion 1980/81: 973 yrkande 22 föreslås att ytterligare 3 milj. kr. beräknas under anslaget som en förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna och att till följd därav sammanlagt 127 023 000 kr. anvisas under anslaget. Medelstillskottet skall enligt motionärerna användas för att öka de rörliga resurserna och ge universiteten större möjligheter att inrätta tjänster på mellannivå samt för att förbättra de internationella kontakterna.

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj. kr. Ytterligare tillskott kan utskottet inte tillstyrka av statsfinansiella skäl.

Utskottet föreslår därför att riksdagen med avslag på motion 1980/81: 973 yrkande 22 godkänner medelsberäkningen under anslaget och anvisar det i budgetpropositionen begärda beloppet till de samhällsvetenskapliga fakulteterna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen på tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor (L 22) i administrativ databehandling vid universitetet i Umeå,

3. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motionerna 1980/81:1305 och 1980/81:1308 bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i freds- och konfliktforskning vid universitetet i Uppsala,
4. att riksdagen beträffande benämningen av professuren i freds- och konfliktforskning vid universitetet i Uppsala med bifall till motion 1980/81:208 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. att riksdagen beträffande institutet för social forskning med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 30 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81:100,
6. att riksdagen beträffande öststatsforskning avslår motion 1980/81:1680,
7. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 22 till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 124 023 000 kr.

4. **Farmaceutiska fakulteten.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 19 (s. 533–534) och hemställer

att riksdagen till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 11 551 000 kr.

5. **Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.** Regeringen har under punkt D 20 (s. 534–539) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor (L22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen att föra en tjänst som professor över stat enligt vad som förordats i propositionen,

4. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 255 684 000 kr.

*Motionerna*

1980/81:973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

24. att regeringen till anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 265 684 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81:20, yrkande 17 i betänkande 1980/81:21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81:23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/

81:24, yrkande 29 i betänkande 1980/81:26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81:29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

1980/81:1681 av Jan Bergqvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen snarast lägger fram en plan för hur den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg skall återföras till en resursnivå som motsvarar nivån budgetåret 1976/77.

1980/81:1709 av Christina Rogestam (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en resursförstärkning till den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg.

*Utskottet*

Utskottet tillstyrker att en tjänst som professor (L 22) i astrofysik inrättas vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1981.

Utskottet har ingenting att erinra mot att benämningen av vissa tjänster som professor (L 22) ändras i enlighet med förslag i budgetpropositionen. Vidare tillstyrks att en tjänst som professor i mikrobiologi vid universitetet i Uppsala, vilken innehas av Lennart Philipson, förs över stat.

Föredraganden beräknar en allmän förstärkning av basresurserna med 3 839 000 kr. och föreslår att riksdagen anvisar ett anslag av 255 684 000 kr. till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

I motion 1980/81:973 yrkande 24 föreslås att ytterligare 10 milj. kr. beräknas under anslaget som en förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna samt att till följd därav sammanlagt 265 684 000 kr. anvisas under anslaget. Medeltillskottet skall enligt motionärerna användas för att öka de rörliga resurserna och ge universiteten större möjligheter att inrätta tjänster på mellannivå samt för att förbättra de internationella kontakterna.

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj. kr. Ytterligare tillskott kan utskottet inte tillstyrka av statsfinansiella skäl.

Utskottet föreslår därför att riksdagen med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 24 godkänner medelsberäkningen under anslaget och anvisar det i budgetpropositionen begärda beloppet till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

Behovet av resurser för den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg behandlas i motionerna 1980/81:1681 och 1980/81:1709. I motionerna anförs att sedan det nya anslagssystemet genomfördes i samband med högskolereformen den 1 juli 1977, en differens föreligger mellan tillgängliga medel för verksamheten vid fakulteten och

den organisation som dessa medel är avsedda att täcka. Differensen motsvarar i nuvarande penningvärde 4,5 milj. kr. Sedan det i årets budgetproposition föreslagna tillskottet om 1,2 milj. kr. frånräknats, behövs ett belopp av drygt 3 milj. kr. för att fakulteten skall kunna bedriva forskning och forskarutbildning i samma omfattning som budgetåret 1976/77. Hittills har en verksamhet av denna omfattning varit möjlig genom att medel överförts till den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten från andra fakulteter och sektioner vid universitetet. I fortsättningen bör emellertid erforderliga medel anvisas direkt till fakulteten. Motionärerna föreslår att regeringen lägger fram en plan för hur fakultetens resurser skall kunna återföras till en resursnivå som motsvarar nivån budgetåret 1976/77.

Vid övergången till det nya anslagssystemet tilldelades högskoleenheterna nya anslag som – sammantagna för varje enhet – motsvarade minst de belopp som disponerades för verksamheten under närmast föregående budgetår, dvs. budgetåret 1976/77. Av tillgängliga uppgifter kan utskottet inte finna annat än att universitetet i likhet med övriga högskoleenheter tilldelades medel i nu nämnd omfattning. Utskottet anser därför att bristen på medel vid den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg inte i första hand bör täckas genom att nya resurser tillförs universitetet utan genom att en omfördelning sker av befintliga resurser vid universitetet. Utskottet förutsätter att universitetet utarbetar ett förslag till en sådan omfördelning som regering och riksdag kan ta ställning till. För att drastiska nedskärningar i någon verksamhet vid universitetet skall kunna undvikas förutsätter utskottet vidare att omfördelningen kan göras under några budgetår framöver. Riksdagen bör med hänvisning till vad utskottet nu anfört avslå motionerna 1980/81: 1681 och 1980/81: 1709.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81: 100,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att föra en tjänst över stat i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81: 100,
4. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 100 och med avslag på motion 1980/81: 973 yrkande 24 till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 255 684 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande resurser till den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg avslår motionerna 1980/81: 1681 och 1980/81: 1709.

6. **Tekniska fakulteterna.** Regeringen har under punkt D 21 (s. 539–547) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 270 611 000 kr.

*Motionerna*

1980/81: 192 av Kerstin Anér m. fl. (fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till konstitutionsutskottet remitterade motionen 1980/81: 189 – yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att åtgärder vidtas i syfte att komplettera den tekniskt inriktade forskningen i datafrågor med ett forskningsprogram kring datafrågor med beteendevetenskaplig/humanistisk inriktning.

1980/81: 736 av Arne Gadd (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att datalogin vid Uppsala universitet byggs ut enligt de riktlinjer som UHÄ angett bl. a. i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 och att därvid resurser för en professur avdelas snarast och helst redan budgetåret 1982/83.

1980/81: 973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

25. att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som anförts i motionen,

26. att regeringen till anslaget Tekniska fakulteterna för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 280 611 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 20, yrkande 17 i betänkande 1980/81: 21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81: 23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81: 24, yrkande 29 i betänkande 1980/81: 26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81: 29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

1980/81: 1891 av Kurt Hugosson m. fl. (s) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1980/81: 1890 – såvitt nu är i fråga yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ för att förstärka sysselsättningen och näringslivets utvecklingsmöjligheter i Göteborgsområdet genom att

1. ytterligare resurser avsätts för uppbyggnad av en slagkraftig utbildnings- och forskningsorganisation inom havsresursområdet.

(Yrkandena 2–4 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 23.)

*Utskottet*

Vid föregående riksmöte uttalade utskottet att det ansåg vägande skäl föreligga för att en professur i belysningslära inrättades vid tekniska högskolan i Stockholm den 1 juli 1981. Regeringen borde enligt utskottet lägga fram förslag härom. Detta gav riksdagen regeringen till känna (UbU 1979/80: 20, rskr 1979/80: 232). Utskottet tillstyrker nu förslaget i budgetpropositionen om att professuren inrättas. Utskottet tillstyrker vidare dels att tjänster som professor (L 22) inrättas i högspänningsteknik, ytors fysik och kemi, tillämpad materialteknologi och industriell organisation med företagsutveckling, dels att benämningen på vissa tidigare inrättade tjänster som professor (L 22) ändras i enlighet med förslaget i budgetpropositionen.

UHÄ tillsatte hösten 1979 en utredning med uppdrag att se över behovet av forskning och utbildning inom dataområdet vid universitet och högskolor (datareferensgruppen). Gruppen skall bl. a. kartlägga den forskning inom dataområdet som nu bedrivs vid svenska universitet och högskolor och förutsättningslöst pröva om den nuvarande indelningen i forskningsområden är ändamålsenlig. Vidare skall den bedöma vilken grundläggande och tillämpad forskning som är mest angelägen att bygga ut och föreslå hur forskningen inom dataområdet bör profileras vid olika högskoleenheter. Referensgruppen är gemensam för bl. a. matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna samt för de samhällsvetenskapliga och juridiska fakulteterna. På grundval av gruppens förslag väntas UHÄ lägga fram ett samlat förslag i sådan tid att det kan behandlas i budgetarbetet för budgetåret 1982/83.

I anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 föreslog UHÄ, på grundval av ställningstaganden från referensgruppen, att två tjänster som professor i datalogi skulle inrättas den 1 juli 1981, en vid universitetet i Uppsala och en vid Chalmers tekniska högskola. I den långtidsbedömning som var fogad till anslagsframställningen anmälde UHÄ behov av resurser för ytterligare tjänster som professor inom dataområdet under perioden 1982/83–1985/86.

I budgetpropositionen framhåller föredragande statsrådet att 125 tjänster som professor kommer att bli lediga inom teknisk fakultet under den närmaste 10-årsperioden genom att innehavarna uppnår pensionsåldern. Det utvidgade omprövningsförfarande som UHÄ tillämpar vid prövning av ledigblivande professurer torde, menar föredraganden, medföra goda möjligheter att inom ramen för befintliga resurser anpassa forskningen till nya angelägna behov, t. ex. datateknik.

Enligt motion 1980/81: 973 är dataområdet ett angeläget område för utbildning och forskning. Omfattningen av den datatekniska forskningen inom det svenska högskoleväsendet är enligt motionärerna mycket ringa om den jämförs med de resurser som universiteten i en del andra länder

förfogar över för motsvarande ändamål. Motionärerna anser att forskningen och forskarutbildningen inom dataområdet behöver förstärkas och föreslår därför att en professur i datorsystemteknik inrättas vid universitetet i Lund och att en professur i datalogi inrättas vid Chalmers tekniska högskola den 1 juli 1981 (yrkande 25).

En professur i datalogi bör enligt motion 1980/81: 736 inrättas vid universitetet i Uppsala snarast och helst redan budgetåret 1982/83.

I motion 1980/81: 189, som remitterats till konstitutionsutskottet, hävdas att dataforskning inte skall utföras enbart av tekniker eller inom de tekniska fakulteterna. Beteendevetenskap och humanistisk vetenskap måste komma in i dataforskningen. Motionärerna föreslår med hänvisning härtill i motion 1980/81: 192 att riksdagen begär att åtgärder vidtas i syfte att komplettera den tekniskt inriktade forskningen i datafrågor med ett forskningsprogram med beteendevetenskaplig/humanistisk inriktning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att dataområdet är ett viktigt område för utbildning och forskning. Av statsfinansiella skäl är det emellertid inte möjligt att tillföra nya resurser i den utsträckning som skulle behövas för att tillgodose alla de behov som bedöms angelägna för den tekniska forskningens utveckling. I ökad utsträckning måste, som föredragande statsrådet framhåller, möjligheterna beaktas att tillgodose nya angelägna behov av professurer genom att ändra inriktningen av ledigblivande tjänster. Utskottet utgår ifrån att UHÄ vid sin behandling av datareferensgruppens förslag överväger dessa möjligheter. Som utskottet tidigare anfört väntas ett samlat förslag för förstärkning av forskningen inom dataområdet föreligga inför budgetarbetet för budgetåret 1982/83. Forskningsrådsnämnden har i uppdrag att inför den aviserade forskningspolitiska propositionen våren 1982 lämna ett underlag om innehållsliga prioriteringar i forskningsverksamheten. Utskottet vill slutligen med anledning av förslaget i motion 1980/81: 192 understryka att det är angeläget att de samhällsvetenskapliga och humanistiska aspekterna beaktas när förslag till förstärkning av forskningen inom dataområdet läggs fram. Utskottet har inhämtat att datareferensgruppen vid UHÄ har till uppgift att lägga fram förslag även i detta avseende. Med hänvisning till vad utskottet nu anfört bör riksdagen avslå motionerna 1980/81: 192, 1980/81: 736 och 1980/81: 973 yrkande 25.

Genom beslut vid föregående års riksmöte anvisades 500 000 kr. till Chalmers tekniska högskola för att stimulera forskningen inom det marintekniska området (prop 1980/81: 100, UbU 1980/81: 20, rskr 1980/81: 232). I motion 1980/81: 1891, med motivering i motion 1980/81: 1890, föreslås att ytterligare resurser avsätts för uppbyggnad av en slagkraftig organisation för utbildning och forskning inom havsresursområdet (yrkande 1).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkande 1 i motion 1980/81: 1891 med hänvisning till de resurser som anvisades vid föregående års riksmöte

och till att det statsfinansiella läget inte medger några ytterligare satsningar.

Föredraganden beräknar en allmän förstärkning av basresurserna med 3 694 000 kr. och föreslår att riksdagen anvisar ett anslag av 270 611 000 kr. till de tekniska fakulteterna.

I motion 1980/81:973 yrkande 26 föreslås att ytterligare 10 milj. kr. beräknas under anslaget som en förstärkning av resurserna för forskning och forskarutbildning vid de tekniska fakulteterna samt att till följd därav sammanlagt 280 611 000 kr. anvisas under anslaget. Medlen skall enligt motionärerna användas för att öka de rörliga resurserna och ge universitetet och högskolor större möjligheter att inrätta tjänster på mellannivå samt för att förbättra de internationella kontakterna. I beloppet ingår också kostnaderna för de i motionen föreslagna tjänsterna som professor i datorsystemteknik och datalogi.

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj. kr. Ytterligare tillskott kan utskottet inte tillstyrka av statsfinansiella skäl.

Utskottet föreslår därför att riksdagen med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 26 godkänner medelsberäkningen under anslaget och anvisar det i budgetpropositionen begärda beloppet till de tekniska fakulteterna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i propositionen 1980/81:100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor (L 22) i enlighet med vad som förordats i proposition 1980/81:100,
3. att riksdagen beträffande tjänster som professor i datorsystemteknik vid universitetet i Lund och professor i datalogi vid Chalmers tekniska högskola avslår motion 1980/81:973 yrkande 25,
4. att riksdagen beträffande tjänst som professor i datalogi vid universitetet i Uppsala avslår motion 1980/81:736,
5. att riksdagen beträffande ett forskningsprogram kring datafrågor med beteendevetenskaplig/humanistisk inriktning avslår motion 1980/81:192,
6. att riksdagen beträffande resurser för utbildning och forskning inom det marintekniska området avslår motion 1980/81:1891 yrkande 1,
7. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 26 till *Tekniska fakulte-*

*terna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 270 611 000 kr.

7. **Temaorienterad forskning.** Regeringen har under punkt D 22 (s. 547–548) föreslagit riksdagen att till Temaorienterad forskning för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 6 810 000 kr.

*Motionerna*

1980/81: 557 av Christer Nilsson m. fl. (s, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den temaorienterade forskningen skall byggas ut i enlighet med universitets- och högskoleämbetets långtidsplan.

1980/81: 973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

31. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om den fortsatta uppbyggnaden av den temaorienterade forskningen i Linköping.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 20, yrkande 17 i betänkande 1980/81: 21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81: 23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81: 24, yrkande 29 i betänkande 1980/81: 26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81: 29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

*Utskottet*

Riksdagen fattade våren 1978 principbeslut om att en temaorienterad forskningsorganisation skulle byggas upp vid universitetet i Linköping med början den 1 juli 1979 (prop. 1977/78: 100, UbU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 338). Budgetåret 1979/80 startade två teman, nämligen Teknik och social förändring samt Vatten i natur och samhälle. Verksamheten budgetåret 1980/81 utvidgades till ytterligare två teman, Hälso- och sjukvården i samhället samt Kommunikation – överföring av information. F. n. finns två extra ordinarie tjänster som professor inrättade inom vart och ett av de fyra områdena.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har föreslagit i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 att ytterligare en tjänst som extra ordinarie professor skall inrättas inom vart och ett av de två förstnämnda temana. Föredragande statsrådet framhåller emellertid i budgetpropositionen att han med tanke på den relativt korta tid som förflutit sedan verksamheten kom igång inte anser det befogat för närvarande att inrätta ytterligare professurer. Han räknar däremot med en förstärkning av basresurserna med 70 000 kr.

I motionerna 1980/81: 557 och 1980/81: 973 (yrkande 31) framhålls att den temaorienterade forskningen och forskarutbildningen är en viktig forskningsorganisatorisk innovation. Motionärerna anför att UHÄ föreslagit att den skall byggas ut under en femårsperiod och att universitetet i Linköping för sin planering är beroende av att statsmakternas intentioner med utbyggnaden av forskningen är kända i god tid. För budgetåret 1981/82 är det enligt motionärerna inte nödvändigt att anvisa medel utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen men riksdagen bör ge regeringen till känna att den temaorienterade forskningen bör byggas ut i enlighet med UHÄ:s långtidsplan.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om värdet av den temaorienterade forskningen vid universitetet i Linköping. Riksdagen har inte tidigare tagit ställning till någon utbyggnadstakt för den. I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att det inte heller nu finns anledning att göra något uttalande om den framtida utbyggnaden. Universitetet i Linköping har hittills årligen sedan verksamheten startade tillförts ökade medel för den. Frågan om ytterligare resurser får prövas i det årliga budgetarbetet. Motionerna 1980/81: 557 och 1980/81: 973 yrkande 31 bör därför avslås av riksdagen.

Utskottet har ingenting att erinra mot medelsberäkningen under anslaget.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Temaorienterad forskning* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 6 810 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande den framtida utbyggnaden av den temaorienterade forskningen och forskarutbildningen avslår motionerna 1980/81: 557 och 1980/81: 973 yrkande 31.

8. **Forskningsrådsnämnden.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 37 (s. 567–572) och hemställer

att riksdagen till *Forskningsrådsnämnden* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 37 018 000 kr.

9. **Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.** Regeringen har under punkt D 38 (s. 572–575) föreslagit riksdagen att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 59 027 000 kr.

*Motionerna*

1980/81: 973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

27. att riksdagen till anslaget Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 61 027 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81: 20, yrkande 17 i betänkande 1980/81: 21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81: 23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81: 24, yrkande 29 i betänkande 1980/81: 26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81: 29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

1980/81: 1857 av Sten Svensson m. fl. (m, c, fp) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1980/81: 1890 – yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till åtgärder inom musikhistorisk forskning i enlighet med vad som anförts i motionen.

*Utskottet*

Under anslaget Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet beräknar föredragande statsrådet en ökning av medelsanvisningen med 5 275 000 kr. till 59 027 000 kr. för nästa budgetår.

I motion 1980/81: 973 (yrkande 27) yrkas att riksdagen skall anvisa 2 milj. kr. mer till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet än vad regeringen föreslagit. Motionärerna anser det angeläget med ökade resurser för att stödja sådan forskning som kan medverka till ett förbättrat beslutsunderlag i den fortsatta samhällsutvecklingen.

Utskottet kan i det rådande statsfinansiella läget inte tillstyrka ytterligare ökning av anslaget till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet utöver regeringens förslag. Utskottet föreslår att riksdagen med avslag på motion 1980/81: 973 yrkande 27 anvisar de i budgetpropositionen begärda medlen.

Enligt motion 1980/81: 1857 skall riksdagen hos regeringen anhålla om förslag till åtgärder inom musikhistorisk forskning. Motiveringen återfinns i motion 1980/81: 1856, remitterad till kulturutskottet. I den senare motionen anförs att om en avgift införs på oinspelade tonband (tomkassetter) bör en del av inkomsterna från denna avgift användas till vissa i motionen angivna förstärkningar av den musikhistoriska forskningen.

Två andra motioner, 1980/81: 1157 och 1980/81: 1869, om införande av avgift på tomkassetter och om användning av avgiftsmedlen för musikkulturella ändamål behandlades av skatteutskottet i betänkande 1980/81: 43. I betänkandet framhöll skatteutskottet att en sådan avgift främst bör betraktas som en skatt och erinrade om att riksdagen i princip tagit avstånd från systemet med specialdestination av skatter. Frågan om anslag till det musikkulturella området borde därför enligt skatteutskottet prövas i vanlig ordning i budgetarbetet. Med hänvisning bl. a. härtill avstyrkte skatteutskottet motionerna. Riksdagen beslöt den 9 april 1981 i enlighet med skatteutskottets hemställan.

Med hänvisning till vad som redovisats i ärendet föreslår utbildningsutskottet att riksdagen avslår motion 1980/81:1857 om användning av inkomster från en tomkassettavgift till stöd för viss musikhistorisk forskning m.m.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 27 till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 59027000 kr.,
2. att riksdagen beträffande åtgärder för stöd till viss musikhistorisk forskning avslår motion 1980/81:1857.

10. **Medicinska forskningsrådet.** Regeringen har under punkt D 39 (s. 575–578) föreslagit riksdagen att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 122449000 kr.

*Motionerna*

1980/81:737 av Anders Gernandt m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om att medicinska forskningsrådet får i uppdrag att avsätta en del av sin budget till stöd åt alternativa metoder när det gäller djurförsök.

1980/81:1318 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att under Medicinska forskningsrådet anvisa ett särskilt reservationsanslag om 5000000 kr. avseende området preventivmedelsforskning.

1980/81:1687 av Pär Granstedt (c) och Gunnar Björk i Gävle (c) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa att regeringen tar initiativ till ett forskningsprojekt av det slag som behandlas i motionen.

*Utskottet*

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att anslaget till medicinska forskningsrådet skall ökas med 11544000 kr. till totalt 122449000 kr.

Föredragande statsrådet beräknar bl.a. 1 milj. kr. för ökade kostnader i samband med försöksdjursverksamhet.

I motion 1980/81:737 yrkas att medicinska forskningsrådet skall avsätta en del av sin budget för utveckling av metoder som kan vara alternativ till försöksdjursanvändning. Motionären anser att det är anmärkningsvärt att medicinska forskningsrådet får ökade medel till försöksdjursverksamhet medan anslaget till centrala försöksdjursnämnden – som skall stimulera utvecklingen av alternativa försöksmetoder – får en ökning som endast motsvarar pris- och löneomräkning.

Utskottet erinrar om att centrala försöksdjursnämnden har till uppgift att, bl.a. genom ekonomiskt stöd, främja utvecklingen av metoder som

kan vara alternativ till eller komplettering av sådana metoder där försöksdjur kommer till användning. Medicinska forskningsrådet skall fördela medel till forskningsprojekt inom det medicinska området. Det är inte möjligt att utan vidare jämföra anslagsutvecklingen för dessa båda ändamål. Den i budgetpropositionen föreslagna ökningen av medel till försöksdjursverksamhet föranleds av att minskad tillgång på försöksdjur och avsevärda prisökningar medfört kraftigt ökade kostnader. Medlen är således inte avsedda att medföra någon ökning av användningen av försöksdjur. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 737.

I motion 1980/81: 1318 yrkas att riksdagen skall anvisa 5 milj. kr. under anslaget Medicinska forskningsrådet avsett för preventivmedelsforskning.

Utskottet föreslår att riksdagen liksom tidigare år (senast UbU 1979/80: 20 p. 18) avslår yrkandet om särskilda medel till preventivmedelsforskning med hänvisning dels till att medicinska forskningsrådet redan stödjer sådan forskning, dels till att riksdagen endast undantagsvis prioriterar mellan olika ämnesområden inom ett forskningsråds verksamhetsfält. Utskottet kan av statsfinansiella skäl inte heller tillstyrka en sådan uppräkning av anslaget som föreslås i motionen. I sammanhanget bör nämnas att fortplantningsforskningen vid karolinska institutet genom förslag i årets budgetproposition får en mera permanent karaktär då en professur i fortplantningens endokrinologi förs över från förevarande anslag till anslaget Medicinska fakulteterna.

Utskottet har inget att erinra mot medelsberäkningarna under anslaget och föreslår att riksdagen anvisar medel i enlighet med regeringens förslag.

Regeringen bör enligt motion 1980/81: 1687 få riksdagens uppdrag att ta initiativ till att samla intresserade vetenskapsmän till ett forskningsprojekt som syftar till att dels utröna effekterna av spridningen av gifter såsom fenoxisyror m. m. i Vietnam, dels utarbeta metoder för att förebygga nya skadeverkningar i framtiden. Projektet bör enligt motionärerna finansieras inom befintliga biståndS- och forskningsanslag.

Forskning och undersökningar rörande fenoxisyror m. m. pågår både i Sverige och i andra länder. Översikter och rapporter om sådan forskning med inriktning särskilt mot användningen av kemiska växtbekämpningsmedel i krig har publicerats av Stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), Swedish Agency for Research Cooperation with Developing Countries (SAREC) och Försvarets forskningsanstalt (FOA). Ett par av dessa rapporter rör ekologiska effekter av kemisk krigföring i Vietnam. Något särskilt regeringsinitiativ för att samla forskare kring den i motionen aktualiserade frågan anser utskottet inte påkallat. Med hänvisning till det anförda och till utskottets nyss redovisade principiella inställning att riksdagen endast undantagsvis bör prioritera mellan olika ämnesområden inom ett forskningsråds verksamhetsfält föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 1687.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motionerna 1980/81:737 och 1980/81:1318 till *Medicinska forskningsrådet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 122 449 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande visst forskningsprojekt avslår motion 1980/81:1687.

11. **Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.** Regeringen har under punkt D 40 (s. 578–583) föreslagit riksdagen att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 255 142 000 kr.

*Motionen*

1980/81:973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

28. att riksdagen till anslaget Naturvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 265 142 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81:20, yrkande 17 i betänkande 1980/81:21, yrkandena 4–9, 12 och 13 i betänkande 1980/81:23, yrkandena 2, 10, 11 och 18 i betänkande 1980/81:24, yrkande 29 i betänkande 1980/81:26 samt yrkandena 14 och 23 i betänkande 1980/81:29. Övriga yrkanden behandlar utskottet i detta betänkande.)

*Utskottet*

Från anslaget Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. bestrids kostnaderna för naturvetenskapliga forskningsrådets verksamhet samt kostnader för rymdforskningsprojekt under statens delegation för rymdverksamhet. Rådet och delegationen har för nästa budgetår begärt en ökning med sammanlagt 42 916 000 kr. Föredragande statsrådet beräknar en ökning för forskningsrådet med 15 608 000 kr. och för rymdforskningen med 1 274 000 kr. till totalt 255 142 000 kr.

I motion 1980/81:973 (yrkande 28) yrkas att anslaget till naturvetenskapliga forskningsrådet skall ökas med 10 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Motionärerna erinrar om att rådet framhållit att anslagshöjningarna budgetåret 1978/79 var otillräckliga för att bibehålla verksamheten på oförändrad nivå. De anser att det stora behov av medel till olika forskningsprojekt som rådet påvisat inför nästa budgetår måste föranleda väsentlig höjning av anslaget.

Utskottet kan av statsfinansiella skäl inte tillstyrka att anslaget till naturvetenskapliga forskningsrådet ökas utöver regeringens förslag. Riksdagen

bör därför med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 28 anvisa de medel regeringen begärt i budgetpropositionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:100 och med avslag på motion 1980/81:973 yrkande 28 till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m.m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 255 142 000 kr.

12. **Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 41–D 50 (s. 583–596) och hemställer

1. att riksdagen till *Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 10 227 000 kr.,
2. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 29 070 000 kr.,
3. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 10 197 000 kr.,
4. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m.m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 2 090 000 kr.,
5. att riksdagen till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 9 381 000 kr.,
6. att riksdagen till *Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 2 128 000 kr.,
7. att riksdagen till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 716 000 kr.,
8. att riksdagen till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 7 438 000 kr.,
9. att riksdagen till *Bidrag till Riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,
10. att riksdagen till *Bidrag till EISCAT Scientific Association* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 700 000 kr.

Stockholm den 7 maj 1981

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* Stig Alemyr (s), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Kerstin Göthberg (c), Karl-Erik Häll (s), Ylva Annerstedt (fp), Larz Johansson (c), Christina Rogestam (c) och Ing-Marie Hansson (s).

## Reservationer

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Karl-Erik Häll och Ing-Marie Hansson (alla s) har avgivit följande reservationer.

### 1. Inrättande av en tjänst som professor i italienska (punkt 1, mom. 2)

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar "Enligt utskottets" och slutar "italienska inrättas" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör i rådande statsfinansiella läge det förhållandet att de anslagsäskande myndigheterna inte framfört ett förslag om inrättande av en tjänst som professor med prioritet vara avgörande för riksdagens ställningstagande. Utskottet kan därför inte tillstyrka att en tjänst som professor i italienska inrättas.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande inrättande av en tjänst som professor i italienska avslår proposition 1980/81: 100,

### 2. Medelsanvisningen under Humanistiska fakulteterna (punkt 1, mom. 4)

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar "I föregående" och slutar "humanistiska fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj kr för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj. kr. Utskottet delar motionärernas uppfattning att ytterligare tillskott är nödvändiga för att ge högskoleenheterna större möjligheter att möta de skilda krav som ställs på forskning och forskarutbildning inom olika områden. De basresurser som beräknas under anslagen är väsentliga i detta avseende eftersom de möjliggör satsningar vars angelägenhet bedöms lokalt. Enligt utskottets mening bör ytterligare resurser beräknas för att göra det möjligt att lokalt inrätta forskartjänster på mellannivå. Ökade resurser behövs också för att förbättra de internationella kontakterna antingen genom att svenska forskare får möjlighet att i ökad utsträckning resa utomlands eller genom att utländska forskare knyts för en viss tid till något svenskt

universitet. Utskottet beräknar ytterligare 3 milj. kr. för nu angivna ändamål och föreslår därför att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 21 anvisar sammanlagt 109 950 000 kr. till de humanistiska fakulteterna.

*dels* att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 21 till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 109 950 000 kr.

**3. Medelsanvisningen under Samhällsvetenskapliga fakulteterna (punkt 3, mom. 7)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Genom förslagen" och slutar "samhällsvetenskapliga fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj kr. Utskottet delar motionärernas uppfattning att ytterligare tillskott är nödvändiga för att ge högskoleenheterna större möjligheter att möta de skilda krav som ställs på forskning och forskarutbildning inom olika områden. Utskottet beräknar under detta anslag ytterligare 3 milj. kr. och föreslår därför att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 22 anvisar sammanlagt 127 023 000 kr. till de samhällsvetenskapliga fakulteterna.

*dels* att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 22 till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 127 023 000 kr.

**4. Medelsanvisningen under Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna (punkt 5, mom. 4)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Genom förslagen" och slutar "matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högsko-

leenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12.5 milj. kr. Utskottet delar motionärernas uppfattning att ytterligare tillskott är nödvändiga för att ge högskoleenheterna större möjligheter att möta de skilda krav som ställs på forskning och forskarutbildning inom olika områden. Utskottet beräknar under detta anslag ytterligare 10 milj. kr. och föreslår därför att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 24 anvisar sammanlagt 265 684 000 kr. till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

*dels* att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 24 till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 265 684 000 kr.,

**5. Vissa tjänster som professor samt medelsanvisningen under Tekniska fakulteterna (punkt 6, mom. 3, 4 och 7)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet delar" och slutar "yrkande 25" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att dataområdet är ett viktigt område för utbildning och forskning. I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att det av statsfinansiella skäl inte är möjligt att tillföra nya resurser i den utsträckning som behövs för att tillgodose alla de behov som bedöms angelägna för att den tekniska forskningen skall kunna utvecklas. I ökad utsträckning måste, som föredragande statsrådet framhåller, möjligheterna beaktas att tillgodose nya angelägna behov av professurer genom att ändra inriktningen av ledigblivande tjänster. När det gäller de i motion 1980/81: 973 yrkande 25 föreslagna professurerna i datalogi och datorsystemteknik anser emellertid utskottet att det är nödvändigt att tillföra de tekniska fakulteterna ytterligare resurser för att de föreslagna professurerna skall kunna inrättas den 1 juli 1981. Vidare anser utskottet att den i motion 1980/81: 736 föreslagna professuren i datalogi i Uppsala bör inrättas snarast möjligt.

Utskottet vill slutligen med anledning av förslaget i motion 1980/81: 192 understryka att det är angeläget att de samhällsvetenskapliga och humanistiska aspekterna beaktas när förslag till förstärkning av forskningen inom dataområdet läggs fram. Utskottet har inhämtat att datareferensgruppen vid UHÄ har till uppgift att lägga fram förslag även i detta avseende. Med hänvisning till vad utskottet anfört bör riksdagen avslå motion 1980/81: 192 samt med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 25 bemyndiga regeringen att den 1 juli 1981 inrätta två tjänster som professor, en i datorsystemtek-

nik vid universitetet i Lund och en i datalogi vid Chalmers tekniska högskola. Vidare bör riksdagen med anledning av motion 1980/81:736 ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Genom förslagen" och slutar "tekniska fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Genom förslagen i föregående års budgetproposition tillfördes högskoleenheterna sammanlagt 18 milj. kr. för ökade basresurser. I årets budgetproposition föreslås basresurserna öka med sammanlagt 12,5 milj. kr. Utskottet delar motionärernas uppfattning att ytterligare tillskott är nödvändiga för att ge högskoleenheterna större möjligheter att möta de skilda krav som ställs på forskning och forskarutbildning inom olika områden. Utskottet beräknar ytterligare 10 milj. kr. under detta anslag och föreslår därför att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:100 och med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 26 anvisar sammanlagt 280 611 000 kr. till de tekniska fakulteterna. I detta belopp ingår kostnaderna (sammanlagt 875 000 kr.) för de två tjänster som professor vilka regeringen bemyndigas inrätta den 1 juli 1981.

*dels* att utskottets hemställan under 3, 4 och 7 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 25 bemyndigar regeringen att inrätta två tjänster som professor (L 22), en i datorsystemteknik vid universitetet i Lund och en i datalogi vid Chalmers tekniska högskola,
4. att riksdagen beträffande tjänst som professor i datalogi vid universitetet i Uppsala med anledning av motion 1980/81:736 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
7. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:100 och med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 26 till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 280 611 000 kr.

**6. Utbyggnaden av den temaorienterade forskningen i Linköping (punkt 7, mom. 2)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Utskottet delar" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är angeläget att den fortsatta utbyggnaden av den temaorienterade forskningen och forskarutbildningen sker i enlighet med de ursprungliga intentionerna. Forskningsorganisationen måste nämligen ha en viss bredd och omfattning för att kunna svara mot de förväntningar som kan ställas på forskning som har organiserats enligt helt nya principer. För att forskningen och forskarutbildningen skall kunna utvecklas är det

dessutom nödvändigt att garantier ges för utbyggnaden. Utskottet anser därför i likhet med motionärerna att riksdagen bör uttala att forskningsorganisationen i Linköping bör byggas ut enligt den långtidsplan som UHÄ redovisat, vilket innebär att universitetet under en femårsperiod skall tillföras ytterligare ca 4 milj. kr. årligen för ändamålet. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:557 och 1980/81:973 yrkande 31 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande den framtida utbyggnaden av den temaorienterade forskningen och forskarutbildningen med bifall till motionerna 1980/81:557 och 1980/81:973 yrkande 31 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

**7. Medelsanvisningen under Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (punkt 9, mom. 1)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottet kan" och slutar "begärda medlen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget att stödja sådan forskning som kan medverka till ett förbättrat beslutsunderlag i den fortsatta samhällsutvecklingen. Inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området behövs ett ökat stöd bl. a. till forskning om datoriseringens följder för individ och samhälle, forskning om sociala reformers effekter samt miljöforskning och behandlingsforskning. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 27 till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet anvisar 2 milj. kr. utöver regeringens förslag, dvs. totalt 61 027 000 kr. nästa budgetår.

*dels* att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:100 och med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 27 till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 61 027 000 kr.,

**8. Medelsanvisningen under Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. (punkt 11)**

Reservanterna anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "Utskottet kan" och på s. 21 slutar "i budgetpropositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om den naturvetenskapliga

forskningens betydelse och anser att en större del av de av rådet redovisade medelsbehoven bör tillgodoses än vad som är möjligt med regeringens förslag. Riksdagen bör därför bifalla motion 1980/81: 973 yrkande 28 och anvisa ytterligare 10 milj. kr. utöver regeringens förslag.

*dels* att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 och med bifall till motion 1980/81: 973 yrkande 28 till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 265 142 000 kr.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981